

Planerat startdatum:	2013-01-01
Planerat slutdatum:	2014-12-31
Beställare:	Samordningsförbundet Halland
Projektledare:	Lennart Karlsson, Enhetschef, Abetscentrum

Slutrapport – Steget vidare

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning.....	3
2. Bakgrund och syfte	4
3. Mål	4
3.1. Projektmål.....	4
3.2. Effektmål	5
3.3. Måluppfyllnad.....	6
4. Redovisning - aktivitets- och tidsplan	12
5. Redovisning - resurser.....	13
5.1. Projektbudget.....	13
5.2. Personella resurser	13
5.3. Övriga resurser.....	13
6. Redovisning - riskanalys	14
7. Redovisning - kommunikation.....	15
8. Implementering av resultatet.....	16
9. Restpunktlista	17
10. Framtida idéer	18
11. Rekommendation	21
11.1. Förvaltningsorganisation	21
11.2. Uppföljning av effektmål.....	24
11.3. Restpunktlista	24
11.4. Framtida idéer	24
12. Lärdomar från projektarbetet	25
12.1. Metodik.....	25

**Varbergs
kommun**

Slutrapport

Steget vidare

Datum	Version
2015-04-20	1

12.2.	Projektorganisation	25
12.3.	Kommunikation	26
12.4.	Ledarskap och grupputveckling.....	26
13.	Slutsats	27
14.	Övrigt	28
15.	Bilagor.....	28
16.	Fastställande.....	28

1. Sammanfattning

De ungdomar som aldrig påbörjar eller som i förtid avbryter en gymnasieutbildning riskerar arbetslöshet och utanförskap. Utbildning är en av de viktigaste faktorerna för ungdomars framtida möjligheter. Unga med ofullständig skolgång känner sig ofta misslyckade. Många har låg självkänsla och har svårigheter att hantera sin livssituation och på egen hand bryta sitt utanförskap. Den psykiska ohälsan är stor i målgruppen och det är inte ovanligt att de har kontakt med flera myndigheter.

Projektet Steget vidare har vänt sig till ungdomar mellan 16 och 20 år som varken är i studier eller arbete och därmed omfattas av det kommunala informationsansvaret (från 2015-01-01 kommunalt aktivitetsansvar). I målgruppen har även de ungdomar ingått som fortfarande var i studier men riskerade att hoppa av. Projektet har arbetat enligt metoden Supported Employment som bygger på individens egen uttryckliga vilja till förändring. Ett lösningsfokuserat förhållningssätt har präglat arbetet.

Det övergripande projekt målet har varit att ge målgruppens ungdomar hjälp och stöd för att bryta ett utanförskap och hitta sin väg in i studier eller arbete. På grund av en ofta komplex livssituation kan den vägen vara lång och behöva omfatta en bred repertoar av insatser. Det krävs en helhetssyn och en samverkan mellan olika insatser för att mål ska bli hållbara över tid. För att framgångsrikt lyckas med att fånga upp dessa ungdomar krävs tid att bygga förtroendefulla relationer och att ha en orubblig tilltro till varje individs inneboende potential. Att ha rätt bemötande och förhållningssätt är avgörande. Stödet ska vara långsiktigt och inbegripa tät uppföljning. Arbetet är tidsintensivt och kräver stort engagemang. Ungdomen måste känna delaktighet och stödet ska ha ett helhetsperspektiv vilket kan inbegripa att arbeta med självkänsla och motivation, psykisk och fysisk hälsa, social situation och vägledning mot studier eller arbetsmarknad.

Majoriteten av deltagarna i projektet har velat återuppta studier. Projektet har visat på ett stort behov av fler alternativa studieingångar. Generellt är bristen på valmöjlighet en av orsakerna till att en del unga har svårt att hitta en väg in i aktivitet efter avhopp. Vid återupptagna studier är individanpassningar i studiemiljön avgörande för att satsningen ska lyckas. Det kan t ex betyda utökad pedagogiskt stöd, tät uppföljning, hjälp med att organisera och planera sina studier samt fortsatt stöd med helhetssyn. I förebyggande syfte är tydliga rutiner för snabb kartläggning av frånvaro och tidig stödinsats med helhetsperspektiv faktorer som kan förhindra avhopp.

En specifik framgångsfaktor tycks ha varit att ungdomarna inte har uppfattat projektet som en myndighet och därför verkar ha varit mottagligare att ta emot hjälp och stöd. Vägledarna i projektet har inte haft en bedömande roll och därför lättare kunnat bygga relationer med den unge.

2. Bakgrund och syfte

Statistik från SCB visar att nästan åtta procent av alla gymnasieelever avbryter sin utbildning. Under 2013-2014 beviljade Samordningsförbundet medel för att driva projektet Steget vidare som vänder sig till ungdomar mellan 16 och 20 år som varken är i studier eller arbete. I målgruppen ingick även de ungdomar som fortfarande delvis studerar men som är på väg att hoppa av.

För ungdomar som av olika anledningar inte kan/vill/har förmåga att tillgodogöra sig den ordinarie gymnasieskolan är det extra svårt att komma in på arbetsmarknaden. Dessa ungdomar saknar helt grund- eller gymnasieutbildning eller har ofullständiga betyg samt saknar ofta den vardagskompetens som krävs för att uppfylla arbetsmarknadens krav och förväntningar.

Det är angeläget att dessa unga människor fångas upp i ett tidigt skede och kan erbjudas stöd och hjälp att hitta sin väg i livet. Önskvärt är att flertalet kan återfå motivationen till att återuppta gymnasiestudier då det ökar möjligheterna till inträde på arbetsmarknaden samt möjliggör eventuella fortsatta studier i framtiden.

Det saknas ett genomtänkt, strukturerat och individuellt anpassat arbetssätt där individens mål och förutsättningar styr de olika insatser som myndigheterna erbjuder. Svårigheterna visar sig ofta vara i övergången mellan olika insatser. Vidare finns brister i att rusta individen så att hon/han över längre tid kan behålla ett arbete eller fortsätta upptagna studier när personliga kriser uppstår. Projektets målgrupp är en heterogen grupp som kräver ett flexibelt, lösningsfokuserat förhållnings- och arbetssätt.

3. Mål

3.1. Projekt mål

Projektets mål är att för varje enskild deltagare skapa en individuell handlingsplan där samhällets samlade kompetens tillvaratas och där fokus ligger på individens behov och erfarenheter. Mål att uppnå:

- Att samtliga deltagare ska nå förbättrad livskvalitet och få en stabilare förankring i samhället.
- Att samtliga deltagare ska känna en stark vilja till att nå egenförsörjning, i nära framtid eller längre fram, och ha en konkret planering för vägen dit.
- 80% av deltagarna ska efter projektets slut vara i aktivitet, ha arbete eller skolgång.
- Att bygga upp ett långtidsstöd för deltagarna som kan fungera oavsett i vilken fas eller situation på vägen till egenförsörjning individen befinner sig i.

3.2. Effektmål

Projektets övergripande mål för deltagarna är att ge dem redskap för att kunna, vilja och våga påverka sin framtidsväg, vare sig det gäller en väg mot arbete eller studier.

Det behövs fler öppningar och möjligheter att individualisera skolgången för de elever som inte klarar av att tillgodogöra sig den ordinära gymnasieskolan. Risken för avhopp är stor i denna grupp och det är svårt att få dessa elever att återuppta avbrutna studier.

Projektet arbetar från förhållningssättet i metoden Supported Employment (se <http://euse.org/content/supported-employment-toolkit/EUSE-Toolkit-2010.pdf>) och genom att implementera en för syftet anpassad modell av Supported Education öka chanserna för deltagarna att vilja och klara av att stanna kvar i eller återuppta studier. Dessa modeller kommer att fördjupas och vidgas genom integrering av Bostonmetoden.

Projektet ska, utöver att deltagarna får den hjälp och det stöd de behöver för att hitta rätt väg och fortsätta gå den, också leda till att ett strukturerat samarbete kring målgruppen utvecklas och organiseras mellan de olika huvudmännen; Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Barn-och utbildningsförvaltningen, Region Halland och Socialförvaltningen.

Projektet ska även genom ett kontinuerligt samarbete mellan samarbetspartners, näringsliv, projektrepresentanter och framför allt deltagare utveckla principer och metoder för att överbrygga befintliga hinder och

attityder som försvårar och hindrar denna målgrupp att komma vidare i sin personliga utveckling och hitta sin roll och plats i samhället.

3.3. Måluppfyllnad

Projektets ursprungliga uppdrag var att arbeta med det kommunala informationsansvaret (KIA) som handlade om att hantera uppföljningen av de unga som aldrig påbörjar eller avbryter sina gymnasiestudier i förtid. Från 1/1 2015 har KIA övergått till KAA, kommunalt aktivitetsansvar, vilket innebär ett förtydligande av informationsansvaret. I korthet innebär KAA att kommunen ska bedriva ett fortlöpande och mer aktivt uppsökande av målgruppens ungdomar samt att kunna erbjuda individanpassade insatser för att få den unge att främst återuppta studier eller påbörja annan aktivitet för att förhindra utanförskap. Kommunerna ska föra ett register över de ungdomar som omfattas av ansvaret och dokumentera sina insatser på lämpligt sätt.

KIA-arbetet bedrevs tidigare av studie-och yrkesvägledare på den kommunala gymnasieskolan men på grund av begränsade resurser bestod uppföljningen oftast av ett brev med erbjudande om att påbörja studier på Introduktionsprogrammet om grundskolebetygen inte var fullständiga eller ett vägledande samtal i syfte att finna andra lösningar. Dock har erfarenheter från olika projekt med målgruppen visat att uppföljningsarbetet med skolavhoppare är ett tidsintensivt arbete som kräver hög grad av individanpassning.

Steget vidare har under projekttiden format en modell som stödjer direktiven i arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret. Under den förnyade projekttiden 2015 – 2016 kommer modellen att användas och utvecklas dessutom kommer rutiner för den föreskrivna dokumentationen av insatser för målgruppen att utarbetas.

Projektets övergripande mål har varit att motivera de ungdomar som varken var i studier eller arbete att vilja och våga påbörja en väg mot framtida mål för att förhindra långvarigt utanförskap. Under projekttiden har sammanlagt 89 ungdomar deltagit. Vid inskrivningstillfället i projektet var 31 av ungdomarna varken i studier eller arbete och omfattades då av det kommunala informationsansvaret. Den stora majoriteten av övriga deltagare har fortfarande varit inskrivna på en skola men riskerat att hoppa av eller skrivas ut på grund av mycket hög frånvaro. Under projekttiden kom ca 90 procent av det totala deltagarantalet igång i studier, arbete eller annan aktivitet. Se diagram bilaga 3.

En del ungdomar har varit i behov av mycket långsiktigt stöd medan andra snabbare har kommit vidare genom en kortare insats eller lotsning till andra aktörer. Vid projekttidens slut var 59 ungdomar inskrivna i projektet.

Relationer och helhetsperspektiv

För att kunna motivera och stärka självförtroendet hos den unge att ta steget mot studier eller arbete behöver man ofta inledningsvis lägga fokus på relationsfrämjande arbete. Majoriteten av de unga som aldrig har påbörjat eller som har avbrutit sina studier har många skolmisslyckanden bakom sig och vare sig vågar eller förmår att på egen hand göra nya försök eller sätta upp långsiktiga framtidsmål.

Projektet har haft en fördel i att inte uppfattas som en myndighet av ungdomarna vilket har underlättat den första kontakten och tycks ha ökat mottagligheten att ta emot stöd. Mycket tid har lagts på att etablera en tillitsfull relation och därmed kunna få en helhetssyn på den unges livssituation. Orsaken till avhoppet bottnar i många fall i psykisk ohälsa och/eller en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning i kombinationen med ett upplevt bristande stöd i skolsituationen.

Stödet från vägledarna i projektet har varit individanpassat och har bland annat inbegripit motiverande samtal, strukturstöd, hjälp med att hitta lämplig praktikplats, stöd i att finna alternativa studieformer, lotsning till annan hjälp, (t ex vården eller socialtjänsten) samt hjälp med att initiera och upprätthålla myndighetskontakter. En bred kartläggning av hela livssituationen har gjorts och stödet har anpassats till de specifika behov som det har visat sig att den unge har. Stöd har getts både i grupp och individuellt.

Den informella kontaktvägen till projektet, ingen ansökan eller remissförfarande, och att det har varit öppet för alla att ta kontakt har förstärkt möjligheten till ett brett nätverk hos personal hos de olika samarbetsparterna. Vad gäller skolan har såväl skolledning, elevhälsa som enskilda lärare har hört av sig när en elevs skolgång inte har fungerat trots att skolan har försökt hitta lösningar för eleven inom ramen för sitt uppdrag. Under projekttidens gång har skolan allt oftare tagit kontakt på ett tidigt stadium i förebyggande syfte, innan frånvaron har blivit alltför stor eller eleven hoppar av. Det har upplevts som om viljan att ta emot stöd för att ta tag i skolsituationen har ökat hos eleven när en person utan direkt skolanknytning har varit involverad. Vägledarnas neutrala position, tydligt skild från bedömningsfunktioner, har gett ett mer förutsättningslöst möte där elevens behov har styrts oavsett område. Fokus har till en början inte legat på studieprestation utan snarare på

välbefinnande. För att hålla kvar skolanknytningen och därmed smidigare möjliggöra en återgång till skolan har vägledarna arbetat i nära samarbete med personal på skolan. Eleven har fått en andhämtningspaus från den icke-fungerande skolsituationen och har samtidigt fått stöd i att titta på andra lösningar i det eventuellt tillfälliga avbrottet i studierna genom vägledarnas olika insatser, såsom praktik eller projektets 10-veckors introduktionskurs i grupp.

Gruppaktiviteterna har främst riktat sig till de ungdomar som vid kontakten inte var i någon aktivitet och kan ses som en förberedelse i syfte att bygga upp motivation och stärka den unge inför studier eller arbetssökande/praktik. Under 10 veckor har gruppen träffats tre förmiddagar i veckan och tyngdpunkten i arbetet har varit att stärka tilltron till den egna förmågan och viljan att sätta upp kort- och långsiktiga mål samt att bryta negativa mönster och hela tiden ta steg framåt. Kursen har även inbegripit studievägledning och studiebesök till utbildningar och arbetsplatser, grundläggande samhällsorientering, föreläsningar och fritidsaktiviteter. Mycket fokus har lagts på att hitta sätt att må bra både fysiskt och mentalt för att även andra delar i livet ska fungera. Gruppdeltagarna har i hög grad stöttat varandra och varit varandras positiva förebilder på olika sätt. Kurserna har samtidigt gett ungdomarna social färdighetsträning och en stärkt känsla av social tillhörighet vilket för somliga har varit avgörande för att kunna klara av att gå vidare till studiesammanhang, praktik eller arbete.

I arbetet med att bygga upp motivation och självkänsla hos deltagarna har ett salutogent förhållningssätt varit utmärkande. Basen har varit den metod som används inom Supported Employment i kombination med MI (Motivational Interviewing) som framgångsrikt provats i ett flertal liknande projekt. Stor vikt har lagts vid respektfullt bemötande av ungdomarna för att skapa en förtroendefull relation. Inställningen att ingen väljer utanförskap bör präglar arbetet och att ha en orubblig tilltro till individens vilja och förmåga till utveckling och förändring är en betydelsefull framgångsfaktor i arbetet med målgruppen. Processen mot förändring ska inte vara kravlös men uppsatta mål ska vara realistiska och hållbara över tid. ”Motivation är inte en egenskap hos individen, utan en följd av de erfarenheter man gjort och det bemötande man får” (Jenner, Håkan (2004) *Motivation och motivationsarbete.*)

Ett individuellt anpassat stöd och insatser med ett holistiskt perspektiv, där hela livssituationen har adresserats, har genererat positiva resultat. I den utvärdering som gjorts av Halmstad högskola uttrycker alla deltagare som

svarat på enkäten att de känner större tilltro till framtiden och upplever förbättrad livskvalitet.

Alternativa studieformer

Det framstod relativt tidigt in i projektet att vad flertalet av ungdomarna ville var att återuppta eller påbörja nya studier. Dock inte återvända till samma studiesituation som de tidigare erfarit.

Projektet har haft möjlighet att i liten skala prova några alternativa studieformer för att hitta individanpassade lösningar. En av dem har varit online-studier för de ungdomar som stått längst från någon aktivitet, ofta på grund av psykisk ohälsa. Upplägget på dessa studier har varit av samma art som Angereds gymnasieskola har tillämpat inom Göteborgsregionen sedan 2009. Det innebär att eleven jobbar med ett ämne i taget för att bibehålla fokus, se tydliga avslut och på så sätt lyckas med studierna och stärkas för att komma vidare. Prioritet ett är att hitta drivkraften och distansstudierna ska ses som en språngbräda till nästa steg, inte som en permanent lösning. Online-deltagarna har varit inskrivna på Peder Skrivares skola och två lärare har jobbat individuellt med 3-4 elever var i ämnena svenska och engelska. Eleverna har fått helt individuella studieupplägg och den mesta kontakten har skett online. I några fall har läraren och eleven valt att träffas vid enstaka tillfällen för redovisning av uppgifter. Eleverna har känt sig stärkta av att kunna studera på sina villkor och tagit studierna på allvar. För dessa elever har studieformen inneburit en brytning med en socialt isolerad situation och därmed ökad självkänsla. Läraren har endast haft det pedagogiska ansvaret medan vägledarna har fortsatt att stötta eleven inom övriga livsområden än de rent akademiska.

Generellt kan man konstatera att det finns alltför få alternativa vägar till studier när ungdomsgymnasiets upplägg inte har fungerat. Det behövs betydligt fler utbildningsvägar och flexibla strukturer om fler unga ska kunna uppnå nödvändig formell behörighet för att komma vidare till arbete eller fortsatta studier. Under punkt 11. Rekommendationer ges ett antal utvecklingsförslag för att bredda möjligheten till studier för målgruppen.

Samverkan, samarbete, samordning

Unga som har avbrutit sina gymnasiestudier är inte sällan aktuella för insatser hos flera myndigheter. Ett framgångsrikt arbete med helhetsutvecklingen för den unge bygger på en fungerande samverkan mellan många parter. Som

tidigare konstaterats är arbetet med målgruppen tidsintensivt och ju fler som har möjlighet att stötta den unges väg tillbaka till aktivitet desto bättre. Kriser blir inte heller lika djupa och långvariga när den unge tidigt fångas upp och stötts i att komma tillbaka. Steget vidare funktion i samarbetet med övriga samhällsaktörer har ofta varit initierande och kompletterande. Under projekttiden har ett brett nätverk av personliga kontakter hos olika myndigheter byggts ut. Nyckelpersoner som möter målgruppen kontakter vägledarna när de ser att det finns ett behov att stötta en ungdom ur ett bredare perspektiv än vad de i sin profession har möjlighet att göra.

Uppdraget att stötta ungdomarnas helhetsutveckling förutsätter som sagt ofta samverkan och samarbete med många inblandade: personal på skolan, föräldrar, myndigheter, vården och andra aktörer alltefter livssituation. Målgruppen är i hög grad heterogen men det framgår tydligt att psykiatriska diagnoser är vanligt förekommande och också ofta har varit orsaken till att skolan inte har fungerat då gruppens behov av stöd inte till fullo har kunnat tillgodoses. Så förutom utbildningssektorn och socialtjänsten har vården varit en av de viktigaste samarbetspartnerna.

Förutom att hjälpa till att lotsa vidare till rätt insats har mycket av arbetet bestått i att samordna insatser. Ju bredare bild varje aktör har av individen desto sannolikare blir det att insatsen får effekt och blir hållbar. Steget vidare har även i många fall varit en brygga mellan den unge och en eller flera myndigheter. Vägledarna har varit ett stöd i kommunikationen och kontakterna med myndigheterna och har även med den unges medgivande förmedlat information vidare till berörda myndigheter när den unge själv inte velat ha den direkta kontakten.

Många ungdomar känner osäkerhet och en viss misstro mot myndigheter i allmänhet och är ofta tveksamma till att ta kontakt även om behovet finns. En inställning som ibland grundar sig på generaliserande och förutfattade åsikter om myndigheter i allmänhet. Ibland har misstron berott på negativa upplevelser i samband myndighetskontakter. När vägledarna har hjälpt till med att initiera kontakt och även medverkat vid de första mötena har många av ungdomarnas negativa inställning ändrats och därmed underlättat dialogen mellan den unge och myndighetsrepresentanten. Känslan av utsatthet blir mindre när ungdomarna upplever att någon finns på ”deras sida”.

Vägledarnas ”neutrala” position och möjlighet att över tid att bygga relationer har skapat ett helhetsperspektiv på deltagarna. Detta har i sin tur underlättat för andra myndigheter att få en bredare bild av den unges livssituation och

därmed kunna tillhandahålla rätt stöd eller insatser. Tät uppföljning och snabb förändring när insatsen inte har fungerat har också varit faktorer som gjort att fler unga har hittat nya vägar in i aktivitet. Vidare har fler inbokade möten blivit av när vägledarna kunnat påminna om och/eller följa med på mötena. Framför allt för ungdomar med svårighet att planera och organisera sin vardag har det varit avgörande att få hjälp med att etablera och upprätthålla kontakter.

Den projektgrupp som varit knuten till projektet med representanter ur de olika myndigheterna har förutom att öppna upp till god förankring i verksamheterna även varit en mycket värdefull kanal för att snabbt få information och hjälp med frågeställningar både generellt och på individnivå. De personliga kontakterna hos myndigheterna har i mycket hög grad underlättat samverkan kring individen och planeringen för den unge har blivit realistisk och varaktig i ett längre perspektiv. Genom att styr- och projektgruppen har haft tilltro till projektets arbetssätt har nödvändigt förtroendekapital skapats hos övrig personal hos de olika myndigheterna vilket har medfört att ett stort nätverk av kontakter snabbt byggts ut. Detta har i många fall inneburit en effektivare beslutsprocess kring insatser eftersom vägledarna varit bärare av mycket information om individen och desutom har kunnat erbjuda tät uppföljning av fattade beslut. Att projektets syfte och vägledarnas roll har varit tydlig hos alla samarbetspartners har varit av vikt för att ett produktivt samarbete som gagnar individen ska komma till stånd. Med många olika kompetenser och samverkan i kombination med prestigelös kommunikation kommer man långt.

Vägledarnas breda uppdrag att möta individens alla behov har fått god stöttning vid utformningen av insatserna hos myndigheterna som var för sig ofta visat stor flexibilitet och individanpassning. Dock har projektgruppens medlemmar gett uttryck för att de och deras kollegor i dagsläget inte har tid och utrymme i sina respektive organisationer att jobba med ett så holistiskt perspektiv och så frekvent och konkret stöd som vägledarna i projektet. Framst anges tidsbrist som orsak.

Ytterligare en dimension av samverkan i projektet har varit den med föräldrarna. En positiv samverkan med föräldrar har varit en viktig framgångsfaktor för att nå hållbara resultat. Även de allra flesta unga över 18 år har sett positivt på att vägledarna har haft kontakt med föräldrarna. Föräldrar till barn i den här målgruppen har många gånger ett stort behov av hjälp med att koordinera alla kontakter kring sitt barn och även av psykosocialt stöd. De upplever att projektets samverkan med samhällets övriga

aktörer har medfört att insatserna blev tydligare riktade mot samma håll och att informationsöverföringen har blivit effektivare när det har funnits ett ”nav” som har en helhetsbild av behoven. Föräldrar till barn som länge haft svårigheter både i skolan och socialt är en grupp som känner stor frustration och de är ofta utmattade efter att ha kämpat för att hitta rätt insatser.

Flexibilitet, tillgänglighet

Förutom tid har flexibilitet och tillgänglighet varit viktiga faktorer för att nå ungdomarna och för att bibehålla kontakten. De flesta ungdomar vill att saker ska ske snabbt när de väl gett uttryck för en viljeinriktning, risken finns annars att de både tappar intresse för förändringen och tilltro till den person som ansvarar för insatsen. Kontakten med projektet ska vara enkel och så informell som möjligt. Om stödet uppfattas som en ”utredning” drar sig många ungdomar för att vilja ha hjälpen. De informella kontaktvägarna i kombination med det mycket begränsade dokumentationskravet har skapat en positivare ingång och även frigjort mycket tid för vägledarna till relationellt arbete, tillgänglighet och att initiera insatser. Att ha tid att göra det som ungdomarna uppfattar som ”det lilla extra” är av stor betydelse och tycks vara det som skiljer projektets arbete från övriga insatser. När den unge känner sig tagen på allvar och upplever sig vara ”värd” att satsa på börjar också resan mot bättre självkänsla och steget mot att vilja påverka sin framtid.

Ökad flexibilitet och tillgänglighet har också inneburit att kunna träffa ungdomarna på andra arenor än ordinarie myndighetslokaler. Dels har vägledarna haft sina lokaler på en ”neutral” plats som inte har kopplats till en myndighet men möten har även kunnat ske på vilken plats som helst som har känts bekväm för den unge. För somliga har det varit avgörande att mötet inte skett på skolan, socialförvaltningen eller på en plats som förknippas med något negativt ur deras perspektiv.

4. Redovisning - aktivitets- och tidsplan

Vägledarna påbörjade arbetet i projektet i februari 2013 och den första 10-veckorskursen startade i april 2013. Därefter har tidsplanen i stort hållit väl. Fyra 10-veckors introduktionskurser för dem som inte var i någon aktivitet alls har startats och slagit väl ut. Vägledning i grupp med deltagare som är helt eller delvis i studier har dock inte varit möjliga att genomföra. Dels för att deltagarna sällan har haft möjlighet att träffas i grupp vid samma tillfälle och

dels för att behovet av stöd i studierna har varit så olika. I stället för gruppstöd har ett mer frekvent individuellt stöd i studier getts.

Avslutningseminarium hölls i februari 2015. Utvärderingsresultat och slutrapport blev färdiga i april 2015.

5. Redovisning - resurser

5.1. Projektbudget

	2013	2014	Summa
Löner vägledare	990 047	1 029 593	2 019 640
Lokalhyra	90 000	108 000	198 000
Övriga kringkostnader	249 177	128 151	377 328
Externa aktörer	15 797	420 089	435 884
Summa	1 345 021	1 685 831	3 030 852

För mer detaljerad budget se bilaga 1 och 2.

5.2. Personella resurser

2 vägledare 100%
2 lärare, en-till-en- undervisning,
1 lärare, online-undervisning,
1 samtalsterapeut, grupp- och individvägledning

5.3. Övriga resurser

Datorer och mobiler
Tillgång till bil / minibuss
Kommunala feriearbeten
Grön Rehab
Hälsa och friskvård
Mindfulness
Kulturprogram

6. Redovisning - riskanalys

Projektet får för få deltagare

Eftersom projektet har byggt på helt frivilligt deltagande från ungdomarnas sida har en effektiv spridning av projektets existens varit mycket viktig. Vägledarnas breda kontaktnät har underlättat både etableringen och nätverkandet och en god samverkan med nyckelpersoner har gjort att vi snabbt har nått ut till berörda ungdomar.

Regelssystemet försvårar/förhindrar flexibla lösningar

Lösningfokuserad samverkan med andra aktörer var överlag god redan från början och har under projektets gång förbättrats ytterligare. Samarbetet har bidragit till större helhetskunskap om individen och därigenom öppnat upp för att i högre grad hitta framgångsrika individlösningar vid insatser.

Svårt att få kontakt med personer som omfattas av kommunens informationsansvar

När kontaktuppgifterna på den s.k KIA-listan har stämt, har det i de flesta fall varit relativt lätt att få kontakt med ungdomarna. De ungdomar som varken var i studier eller arbete har oftast uttryckt tacksamhet över att få stöd i att hitta lösningar på sin situation. Dokumentationen kring de ungdomar som omfattas av kommunens informationsansvar (nu aktivitetsansvar) är dock bristfällig. När det inte finns någon dokumentation om att en ungdom mellan 16 och 20 inte är i studier eller arbete kan de inte heller erbjudas de insatser de har rätt till. Förbättringsarbetet kring rutinerna pågår men det finns behov att ytterligare se över hur man når alla ungdomar som i förtid avslutar sina studier eller aldrig påbörjar dem efter grundskolan.

Arbetsmarknaden: svårt att skaffa praktikplatser

I de fall som praktik har efterfrågats har samarbetet med Arbetscentrums praktiksamordnare varit värdefullt och att projektet har haft snabb tillgång till praktikplatser inom Varbergs omsorg. För flera av ungdomarna har ett kommunalt feriearbete varit mycket betydelsefullt. För många har det varit den allra första arbetslivserfarenheten och det har ibland blivit en språngbräda till nästa jobb. Framförallt har det stärkt ungdomarnas självkänsla att ha klarat av arbetslivets krav och att ha varit delaktig i ett meningsfullt sammanhang.

Deltagarna hoppar av

Risken har inte uppstått.

Svårt att genomföra individuella utbildningsinsatser

Svårigheten att genomföra individuella utbildningsinsatser har visat sig vara det största problemet. För ungdomar där ungdomsgymnasiets upplägg inte har fungerat finns det få alternativa vägar att gå. Speciellt svårt är det för dem under 18 år. Att kunna erbjuda individanpassade studieingångar är ett mycket angeläget behov.

För många deltagare

Behovet av det stöd projektet har kunnat ge har visat sig vara stort. Periodvis har så många deltagare varit inskrivna i projektet att det funnits risk för att ett frekvent, kvalitativt stöd inte har kunnat tillhandahållas i den omfattning som krävs för att nå goda resultat med målgruppen.

Ny risk

Projektet har kunnat se droganvändning hos ett ökat antal deltagare, en problematik som naturligtvis dramatiskt försvårar återgång till studier eller arbete. Här är tät samverkan mellan myndigheter avgörande för att lyckas.

7. Redovisning - kommunikation

Initialt marknadsfördes projektet kraftfullt genom uppsökande verksamhet och möten med nyckelpersoner hos myndigheter och andra aktörer som arbetar med målgruppen för att informera om projektets syfte och arbetssätt.

Affischer och informationskort om projektet delades ut till nyckelpersoner och placerades på strategiska platser vid projektstart. En Facebooksida skapades i spridnings- och informationssyfte. Lokalpressen skrev en artikel om projektstarten. Sammantaget fungerade kommunikationsplanen väl och projektet fick snabb spridning.

Under hela projekttiden har täta kontakter med samarbetspartners och nätverkande skett, vilket har gett ytterligare spridningseffekter. Ungdomar som deltagit i projektet har också i hög grad bidragit med att sprida information om projektet via sina egna kontaktnät. Projektet är i dagsläget väl etablerat hos berörda myndigheter och andra samhällsaktörer som möter målgruppen.

Politiker och tjänstemän i kommunen har fått tillfälle att ta del av projektets erfarenheter och resultat vid två tillfällen. Dels vid ett spridningsseminarium efter första projektåret och en andra gång vid slutseminariet i februari 2015.

På regionnivå finns ett väl fungerade nätverk med andra projekt och verksamheter som arbetar med målgruppen. På regionala nätverksträffar utbyts information av erfarenheter och arbetsätt.

8. Implementering av resultatet

Projektet har blivit väl förankrat på förvaltningsnivå vilket har föranlett en förlängning på ytterligare två år. Ny projektperiod är 2015-2016.

Ungdomar som omfattas av det kommunala aktivitetsansvaret kontaktas idag aktivt och fortlöpande. Så snart information om att studier efter grundskolan aldrig har påbörjats eller att studierna har avslutats i förtid når vägledarna, skickas ett informationsbrev till den unge med erbjudande om hjälp att hitta nya vägar. Detta brev följs sedan upp av telefonsamtal. I de allra flesta fall lyckas projektet nå ungdomarna för att informera om vilket stöd de kan få om de inte är i någon aktivitet alls. Om ungdomen vid kontakten är i arbete eller annan aktivitet görs en ny påringning efter ca 3 månader för att höra hur situationen ser ut då. De flesta ungdomar som kontaktas uttrycker uppskattning över att någon hör av sig och erbjuder hjälp, oavsett om de är i behov av det eller inte.

En del ungdomar som omfattas av aktivitetsansvaret blir dock inte identifierade och därmed inte heller registrerade. De får då inte tillgång till det stöd och den vägledning som de enligt aktivitetsansvaret har rätt till. En översyn av rutiner kring registreringen och dokumentationen har påbörjats. Det finns behov av att säkerställa att nyinflyttade ungdomar och de ungdomar som i förtid avslutar studier i andra kommuner blir registrerade. Även ungdomar som i förtid avbryter folkhögskolestudier riskerar att inte bli uppfångade då folkhögskolor inte har skyldighet att meddela avhopp.

En projektambition har varit att om möjligt hindra ungdomar från att hoppa av skolan och istället hitta individanpassade lösningar i skolsituationen. Tack vare ett brett kontaktnät på kommunens gymnasieskolor kontaktas projektet när skolan bedömer att en elev behöver extra stöd för att definiera de bakomliggande orsakerna till att skolsituationen inte fungerar. Ju tidigare

insats med kartläggning av hela livssituationen desto större möjlighet att snabbare komma i ny aktivitet eller vända avhoppet. Högst individanpassade studieplaner med realistiska mål har upprättats för att skapa motivation. Ett elevcentrerat förhållningsätt där elevens perspektiv på situationen har varit ledande har varit en förutsättning för att nå positiva resultat. En snabb insats och lösningsfokuserad inställning besparar ofta den unge den oro och stress som en otillfredsställande skolsituation orsakar.

Online-undervisningen som provades under projekttiden har nu i liten skala implementerats på Peder Skrivares skola för de ungdomar som befinner sig längst från aktivitet och sociala sammanhang. Skolan har ansvaret för den pedagogiska delen medan vägledarna stöttar ungdomen i andra delar i livet för att få en fungerande helhet.

Vad gäller samverkan kan generellt sägas att smidiga och snabba kontakter med samarbetspartners har möjliggjort tidiga insatser för att förhindra utanförskap samt att samsyn och samverkan har gett hållbarare lösningar när helhetsperspektivet har stått i fokus. Samverkan har också lett till större förståelse för varandras uppdrag och effektiviteten har ökat när man har arbetat mot samma mål. Eftersom projektgruppträffarna har visat sig vara en värdefull kontaktform vad gäller informationsutbyte mellan myndigheterna och som bollplank för vägledarna togs beslut om fortsättning av dessa möten vid projektets sista styrgruppsmöte.

9. Restpunktlista

Den psykiska ohälsan är stor och ökar i åldersgruppen 16-24 år. All forskning visar att fysisk aktivitet både förebygger och behandlar psykisk ohälsa. Det finns goda skäl att undersöka vilka former av friskvård som skulle kunna erbjudas de ungdomar som varken är i studier eller arbete. I gruppen finns stor risk för psykisk ohälsa. De förmår sällan att på egen hand komma igång med fysisk aktivitet eller annan hälsovård som kan främja deras välmående. Det är heller ingen lätt grupp att nå ut till så här krävs nytänkande för att hitta koncept som kan förmå ungdomarna att vilja och våga utföra någon form av fysisk aktivitet.

10. Framtida idéer

Tidig insats

De elever i årskurs 9 på grundskolan som har sådana svårigheter att de påverkar deras studieresultat behöver fångas upp redan innan grundskolan avslutas. Genom extra vägledning i kombination med motivationshöjande insatser med helhetsperspektiv kan man förhoppningsvis bana väg för en stabilare start på Introduktionsprogrammet eller på ett nationellt program om behörighet hinner uppnås.

Arbetsterapeuter i skolan

Många ungdomar med mycket hög frånvaro på grund- eller gymnasieskolan upplever att de inte har fått det stöd de hade behövt i skolsituationen för att klara av studierna. Orsakerna till behovet av stöd och anpassningar i skolan beror ofta på någon form av neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (t ex ADHD, Autismspektrumtillstånd) och/eller psykisk ohälsa. Diagnosen kan innebära att man t ex har koncentrationssvårigheter, svårigheter att planera och organisera, försämrat arbetsminne, känslighet för ljud och ljus mm. I skollagen har rättigheterna för elever som behöver anpassningar stärkts och kraven på att skolan utreder elevens behov av särskilt stöd har blivit tydligare. Andra projekt (t ex Teknikstöd i skolan www.hi.se/Global/dokument/publikationer/2013/13341-pdf-teknikstod-i-skolan-slutrapport.pdf) har framgångsrikt provat att ta in arbetsterapeuter i skolan för att komplettera elevhälsan med ytterligare kompetens. Tidigare projekt har visat att arbetsterapeutens kunskap om hur man bäst anpassar studiesituationen för dessa elever både kan förhindra avhopp och öka möjligheten att genomföra studierna vilket därmed även förebygger risken för psykisk ohälsa. Enligt projektet Teknikstöd i skolan har cirka 15 procent av alla elever i gymnasiet kognitiva svårigheter som påverkar måluppfyllelsen negativt.

Online-undervisning på regional nivå

Det vore intressant att undersöka möjligheten att utöka online-undervisningen till regional nivå. Eftersom den mesta kontakten sker online skulle undervisningen fungera även om läraren inte geografiskt befinner sig i samma kommun. På så sätt skulle man kunna inkludera fler skolämnen samt nå ut till fler s.k. hemmasittare som ett första steg in i ordinarie studier. Dock behövs någon som har personlig kontakt med eleven och som utifrån ett helhetsperspektiv kan stötta även inom andra områden.

Motivationshöjande insatser

De flesta ungdomar som projektet har kommit i kontakt med har upplevt många "misslyckanden" under sin skolgång. Dessa handlar då både om själva studiesituationen men ofta även om sociala dimensioner såsom mobbing och socialt utanförskap. En majoritet av ungdomarna har dessutom någon form av neuropsykiatrisk funktionsnedsättning och/eller psykisk ohälsa i form av depression eller ångest. Enligt vår kännedom har 58 av de 89 projektdeltagarna haft kontakt med vården på grund av någon form av psykisk ohälsa men det kan vara fler. En relativt stor grupp avstår dock den kontakten av olika orsaker och då söktrycket till psykiatrivården är stort dröjer det dessutom ofta länge innan kontakt etableras. Att söka samtalskontakt hos t ex BUP eller skolkurator upplevs också av många som stigmatiserande och man vill inte identifiera sig som en person med psykisk ohälsa.

För att bryta invanda negativa tankemönster och beteenden samt stärka självkänslan och tilltron till sin egen förmåga har motivationshöjande samtal och mentala övningar provats i projektet. Dessa har varit ledda av fristående aktörer med kunskaper i mindfulness och coachande samtalsteknik och har tillämpats både i grupp och individuellt. I den mentala träningen har även stresshantering och muskulär avslappning ingått. För några deltagare har detta varit en mycket positiv erfarenhet. De tycker att de har fått verktyg att hantera svackor och stresskänslor bättre samt upplevt ett ökat välbefinnande. Att kunna erbjuda liknade motivationshöjande insatser utan att ungdomen behöver söka den genom vården vore önskvärt. Mindfulness och samtalsstöd har visat sig öka välbefinnandet och därmed förbättrat möjligheten att fullfölja studier och eller nå andra uppsatta mål. Det finns ett tydligt behov av att fortsätta utforma mentala träningsmetoder i arbetet med att stötta elever med en psyko-social problematik. En ny studie visar att gruppbehandling med mindfulness är lika effektivt som individuell kognitiv beteendeterapi (KBT) för patienter med depression och ångest. (<http://www.lu.se/article/mindfulness-behandling-i-grupp-lika-effektivt-som-kbt-vid-depression-och-angest>)

Samarbete mellan skola och Arbetsförmedling

I övergången till arbetslivet har unga med funktionsnedsättningar större svårigheter än andra. Enligt Arbetsförmedlingens statistik är arbetslösheten bland dessa ungdomar dubbelt så stor jämfört med befolkningen i övrigt. Förutom att de har haft svårt att fullfölja sin gymnasieutbildning så har de även svårt att tillägna sig de insatser som arbetsförmedlingen erbjuder. I Kungälv's kommun har man provat olika samverkansmodeller mellan bl a gymnasieskolan, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan för att göra det

lättare för dessa ungdomar att komma ut i arbete eller studier efter studenten. Detta genom att redan under skoltiden informera om vilka extra resurser t ex Arbetsförmedlingen har för unga med funktionsnedsättningar och fånga upp dem *innan* de riskerar att hamna i utanförskap efter gymnasietiden för att de inte kan hantera alla de delar som de första stegen in i vuxenlivet innebär. (se t ex projekt "Olika unga – Lika förutsättningar?" och "Vägar till arbete")

Samarbete Steget vidare och Socialtjänsten

I relativt många fall har unga i målgruppen kontakt med ett antal av samhällets aktörer varav Socialtjänsten är en. Som tidigare nämnts är det dock inte ovanligt att ungdomar känner en allmän misstro gentemot myndighetsutövning. Det kan innebära att trots att de kan vara i behov av hjälp och stöd från Socialtjänsten blir mötena där inte alltid konstruktiva när den unge känner sig obekvämt i situationen. Under kommande projekttid vore det därför önskvärt att prova om en mer informell mötesform med en representant från Socialtjänsten kunde ske. Exempelvis skulle någon som arbetar med åldersgruppen kunna ha sin tjänst förlagd till Steget vidare lokaler under ett par timmar varje vecka. Ungdomarna kunde få tillfälle att ställa frågor, göra ansökningar eller bara få information om rättigheter och skyldigheter. Den mer informella mötesformen och platsen skulle kanske kunna överbrygga attityder som försvårar kommunikationen och därmed öka samarbetsviljan och förståelsen hos ungdomarna gentemot Socialtjänsten. Idén kommer från det välfungerande samarbete som Vuxenpsykiatri har tillsammans med Försäkringskassan i Varberg. Personal från Försäkringskassan tjänstgör i VPM:s lokaler en förmiddag i veckan.

Stöd efter 20?

Temagrupperna Unga i arbetslivets uppföljningar visar att i åldersgruppen 20-25 år är ca 100 000 unga varken i studier eller arbete. Arbetet med att få ungdomar tillbaka till aktivitet kräver långsiktighet. Projektets målgrupp har varit 16-20 år men de ungdomar som har svårast att etablera sig på arbetsmarknaden har behov av stöttning även en tid efter att de fyllt 20 år för att deras väg mot ett självständigt liv och egen försörjning ska bli stadigare.

11. Rekommendation

11.1. Förvaltningsorganisation

Kartläggning av frånvaro och frånvaroorsaker

Ett systematiskt arbete med frånvaro och tidiga insatser är de grundläggande stegen för att minska antalet avhopp. Att identifiera och kartlägga frånvaro och dess orsaker på både grupp- och individnivå samt att ha en handlingsplan som följs är metoder som fungerat på många skolor i arbetet med att få elever att stanna kvar i studier. Med fokus på frånvaro kan man till viss del inventera vilka elever som riskerar att avbryta sina studier i förtid. Genom en bred kartläggning är det möjligt att identifiera bakomliggande orsaker till frånvaron hos den enskilde eleven och därmed sätta in tidiga och rätt riktade insatser. I arbetet med att identifiera frånvaroorsaken är ett elevcentrerat förhållningssätt av yttersta vikt. Ungdomarna måste få känna att de är delaktiga i processen och att deras perspektiv på skolsituationen respekteras. Om de inte känner sig delaktiga och lyssnade på hjälper inga stödåtgärder. Arbetet med frånvaron ska ha ett helhetsperspektiv och möta de behov som sträcker sig utanför de akademiska eftersom orsaken till frånvaron ofta är mer komplex än bara ”skoltrötthet”. I andra projekt (se t ex Plug In) har arbetet med att hitta de bakomliggande orsakerna till frånvaron genomförts av multikompetenta team eller av en fristående coach på skolan som har haft en ”neutral” position i förhållande till eleven. De skolor som har valt att låta en coach lotsa elever tillbaka till en mer fungerande skolsituation uppger att den fristående funktionen som coachen har underlättat relationsbyggandet med den unge, vilket i sig tycks vara en förutsättning för att arbetet ska nå framgång.

Stöd i studier - anpassningar

Om elever med svårigheter i grundskolan uppmärksammas när de har påbörjat ett nationellt program och direkt erbjuds extra stöd under årskurs 1 kan med stor sannolikhet ett antal avhopp förhindras. Att tidigt identifiera behov av anpassningar och stöd i skolan och sätta in riktat individuellt stöd kan vara avgörande för om eleven kommer att stanna kvar i studier eller inte. Om eleven blir ensam bärare av problemen med skolsituationen kommer orken inte att räcka så länge, framför allt inte hos dem med någon form av psykosociala problem eller med funktionsnedsättning.

Det stora flertalet som avslutar sina studier i förtid eller som har så hög frånvaro att risken för avhopp är stor, har också någon form av kognitiva svårigheter. Elever upplever ofta att det saknas kunskap och förståelse i skolan

för de svårigheter deras funktionsnedsättning medför i studiemiljön. Viljan att hjälpa eleverna finns där men inte alltid kunskapen om hur man möter varje enskild elevs behov. Det finns behov av tillgång till spetskompetens och handledning till lärare för att de bättre ska kunna utforma verkningfulla anpassningar i studierna.

När en elev har bestämt sig för att påbörja studier eller förbättra närvaron bör det finnas ett särskilt utformat studiestöd vid återgången. Behovet av rutiner och strukturer som fångar upp och ger stöd när man har kommit efter är stort. Likaså är tät uppföljning av delmål centralt för att lyckas. Att lägga allt ansvar att hinna ikapp på den enskilde eleven blir för mycket och risken för att inte orka är stor.

Att bli sedd och uppmuntrad att orka fortsätta vid en nystart av studierna är avgörande för ett hållbart resultat. För att mängden arbetsuppgifter inte ska kännas överväldigande behöver de flesta ungdomar hjälp med struktur och planering men framför allt unga med någon form av psykiatrisk diagnos. Att arbeta med försummade uppgifter parallellt med nya kurser blir för de flesta en omöjlig uppgift när skolarbetet redan tidigare har varit en stor utmaning. Det ska finnas en reell möjlighet att lyckas med skolprestationerna och då behövs en utökad repertoar och kvalitet i stödinsatserna. Idag verkar det dessvärre svårt för många elever att få det stöd och de anpassningar de enligt skollagen har rätt till.

Alternativa studieformer

De elever som hoppar av studierna på ett nationellt program har i nuläget få möjligheter att hitta alternativa vägar tillbaka till studier. Det finns behov av ett specialutformat program med löpande intag eller någon form av enhet för de elever som behöver anpassad studiegång och takt. Många elever som inte fullföljer ett nationellt program är studiemotiverade men har inte förutsättningar att klara av ordinarie studier i stora klasser, hög takt och krav på stort eget ansvar. Med möjligheten att studera i en liten grupp och med lärare som har ökad kunskap om vikten av bemötande och studieanpassningar skulle många fler elever sannolikt klara sina gymnasiestudier.

Fler möjligheter öppnar sig när ungdomen har fyllt 20 år i form av vuxenstudier men det är förödande lång tid att vänta för unga människor och gör återgången till studier avsevärt svårare. Alla har inte heller ekonomisk möjlighet att studera efter 20 på grund av sin socioekonomiska situation. En flexiblare syn på att påbörja studier på Komvux före 20 års ålder, i anpassade

grupper med möjlighet till utökat pedagogiskt stöd, skulle skapa möjligheter för fler att snabbt komma vidare med sina studier.

Folkhögskola har varit ett alternativ som passat många av de ungdomar i projektets målgrupp som fyllt 18 år. Men väljer man att läsa in sin gymnasiekompetens på folkhögskola får man stå för kostnaden för resor, mat och kurslitteratur själv. Den interkommunala ersättningen gäller inte för folkhögskolestudier vilket begränsar valmöjligheten för den här målgruppen. Folkhögskolestudier borde kunna vara ett lika självklart alternativ efter 18 som ungdomsgymnasiet utan merkostnad.

För de ungdomar som inte har motivation eller kanske inte förutsättningar att klara av ett helt gymnasieprogram vore en snabb väg till arbete möjlig om de kunde få ekonomiskt stöd att genomföra en helt yrkesinriktad kurs eller kortare utbildning där endast grundskolekompetens krävs. Större valfrihet efterfrågas till denna grupp.

När ungdomar av olika orsaker väljer bort gymnasiestudier i dess ordinarie form och istället är ute på heltidspraktik borde det vara möjligt att validera de kunskaper och färdigheter de förvärvar på arbetsplatsen. Med hjälp av yrkeslärare kan kursmål valideras och betygsättas. Det är av vikt att visa att detta informella lärande värdesätts och för eleven kan den formella bedömningen på kunskaperna förenkla inträde och framsteg på arbetsmarknaden.

Samverkan och samsyn av insatser

Viljan hos samhällets olika aktörer att hjälpa målgruppens ungdomar är stor och var och en har hög kompetens inom sitt område. Men för att insatser ska vara framgångsrika och hålla över tid behöver samverkansprocesser och kompetensöverföring kring ungdomar i behov av stöd utvecklas. Ett tydligt exempel är de ungdomar som går i skolan och har kontakt med Barn- och ungdomspsykiatri eller Vuxenpsykiatri. Den enskilde läraren har för det mesta alltför liten kunskap om i vilken grad en neuropsykiatrisk diagnos eller psykisk ohälsa påverkar studiesituationen eller vilka anpassningar som skulle underlätta för individen. Informationsöverföringen från vården av den kunskapen sker inte alltid eller så når den inte fram till dem det berör. Vården är inte heller alltid insatt i hur skolorganisationen ser ut och vilka reella möjligheter till anpassningar som faktiskt finns. Det vanligaste scenariot idag är att eleven är ensam bärare av informationen, vilket inte fungerar speciellt

väl. I bästa fall får elevens lärare besked om att en psykiatrisk diagnos finns men inte någon mer information om hur detta påverkar eleven i skolan eller vad som kan göras för att underlätta skolgången.

Projektet har visat att samarbete med nätverk på individnivå mellan myndigheter förbättrar kommunikationen. När man personligen har träffat kontaktpersonen i den berörda myndigheten främjar det viljan att ta kontakt eftersom man har en snabb och förenklad väg in. Det öppnar även upp möjligheten till skapande av ”mininätverk” kring aktuella behov där man tillsammans arbetar med att hitta rätt insats. Genom personliga möten och informella kontaktytor byggs förtroendekapital upp och även kunskap om möjligheter och begränsningar i varandras verksamheter.

11.2. Uppföljning av effektmål

Nyttan av effektmålen kommer att följas upp genom att ta tillvara på de positiva erfarenheter som gjorts under projektiden och fortsätta utveckla den modell i arbetet med målgruppen som utformats under projektiden.

11.3. Restpunktlista

Restpunktlistan kommer att diskuteras och med styrgruppen under kommande projektperiod 2015-2016.

11.4. Framtida idéer

Framtida idéer kommer att diskuteras med styrgruppen under kommande projektperiod 2015-2016.

12. Lärdomar från projektarbetet

12.1. Metodik

Projektet har tillämpat förhållningssättet i Supported Employment. Grundläggande principer i metoden är:

- individens egen uttryckliga vilja till arbete eller studier
- snabbt agerande mellan uttryckt vilja och steg mot målet
- individens intresse, kunskaper, egenskaper och möjligheter styr planen mot målet, snarare än begränsningar
- individuellt långsiktigt stöd
- koordinerade insatser kring övriga stödbehov

Förutom förhållningssättet i Supported Employment har samtalsmetoden MI (Motivational Interviewing) använts. Det är en evidensbaserad metod som används i rådgivning och behandling för att underlätta förändringsprocesser.

Båda metoderna betonar vikten av förhållningssätt och bemötande i mötet med individen vilket har varit centralt i arbetet med målgruppen. Ungdomar vars skolgång inte har fungerat är generellt en känslig grupp med låg självkänsla. Förutom att de behöver känna att någon har en osviklig tilltro till deras förmåga och hjälper dem med att se sina egna styrkor och kompetenser är det också viktigt att de själva kommer till insikt om att de kan påverka sin situation till det bättre.

12.2. Projektorganisation

Projektet har bestått av två vägledare som har varit ansvariga för det direkta arbetet med ungdomarna. Till projektet har det funnits en styrgrupp bestående av chefer för de medverkande myndigheterna och en projektgrupp med representanter ur verksamheterna.

Projektet roll- och ansvarsfördelningen inom projektorganisationen har varit tydlig. Samarbetet mellan alla berörda parter har under hela projekttiden varit välfungerande.

12.3. Kommunikation

I samråd med styrgruppen beslutades att vägledarna skulle medverka vid alla styrgruppsmöten för att informera om progressionen i arbetet. Den direkta informationsöverföringen visade sig vara det effektivaste sättet att ge styrgruppen förstahandsinformation om projektets utveckling.

Kontakten mellan projektgruppen och vägledarna har varit smidig med snabb återkoppling. Medlemmarna i projektgruppen har funnits där som experter inom sina verksamheter och utgjort bollplank vid förfrågningar. Projektgruppens medlemmar har träffats i grupp ungefär varannan månad och har uttryckt att det varit värdefullt med de personliga mötena. Dessa träffar har gett alla insyn och kunskap om varandras organisation och verksamheter, vilket har skapat större förståelse för de regelsystem som styr respektive myndighet och hur man bäst kan göra individanpassningar i enskilda fall.

Vid kontakten med deltagarna har stor flexibilitet krävts. Tillgång till mobil och dator är nödvändigt då den mesta kommunikationen sker via sms, e-post och sociala medier. Framförallt har sms fungerat väl som kommunikationsform med ungdomarna. Många känner ovilja att prata i telefon och e-post används endast undantagsvis. Ett sms däremot upplevs som ett mer personligt och mindre påträngande sätt att kommunicera på och ger även den unge mer tid att reflektera innan eventuellt svar.

12.4. Ledarskap och grupputveckling

Styrgruppen och projektledaren har engagerat följt processen och progressionen i projektet. De har uttryckt starkt stöd för projektet och har haft hög tilltro till vägledarnas kompetenser och arbetssätt. Vägledarna har fått frihet att pröva olika insatser för att hitta vad som kan fungera för att nå goda resultat i arbetet med målgruppen.

Vägledarnas olika bakgrund och kompetenser har visat sig vara värdefulla i arbetet med målgruppen. Då det grundläggande målet har varit att stötta unga att återuppta eller fullfölja studier har erfarenhet från social omsorg med kunskap om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, psykisk ohälsa och MI i kombination med stark pedagogisk förankring med kunskap om skolkoder och möjligheter inom skolorganisationen varit en bra plattform.

Den viktigaste beståndsdel i arbetet har dock varit att ha ett genuint intresse för och engagemang i unga och en vilja att förstå deras perspektiv. Att arbeta med unga, oavsett vilken livssituation de befinner sig i, ger energi men kräver också uthållighet, empati, förmåga att lyssna och en stor dos humor.

Kunskapen om hur ungdomar med etableringssvårigheter tänker och känner kring sin livssituation har naturligtvis fördjupats under projektiden. Tyndpunkten på relationellt arbete med ett helhetsperspektiv har medfört att vägledarna lärt känna ungdomarna väl och därmed fått god inblick i vilka orsakerna till den uppkomna situationen har varit.

13. Slutsats

En orsak till de goda projektresultaten är sannolikt att projektets arbetsätt med målgruppen täcker ett stödbehov som inte har tillgodsetts tidigare. Ungdomarna själva upplever att de ensamma måste klara av situationen och hitta lösningar. Det har inte funnits någon som i tillräckligt hög grad fångat upp deras behov och svårigheter eller stöttat ur ett helhetsperspektiv. Genom den fristående rollen som vägledarna har haft, har olika typer av behov identifierats. Även högrepresterande elever i behov av strukturstöd, vägledning eller motiverande samtal har blivit hjälpta att bättre orka med skolsituationen.

Vägledarna har ibland haft rollen som katalysator i kontakten med andra myndigheter men kanske främst med skolan. Genom att tydligare definiera och synliggöra orsakerna till problemen har processer inom organisationen satts igång för att hitta och utforma lösningar.

Många av de observationer och slutsatser som har kunnat dras under projektiden kan implementeras i berörda verksamheter. Det gäller i hög grad områden som bemötande, agerande och samverkan. Dock måste tid frigöras för att arbetsättet ska kunna implementeras i den omfattning som har kunnat ske i projektformen då arbetet med målgruppen bygger på relationsskapande och är tidsintensivt.

Det finns dock några projektspecifika framgångsfaktorer som är svårare att rakt av implementera i befintliga verksamheter. Den fristående positionen som projektet har haft där vägledarna inte har uppfattats som myndighetsutövare utan endast som frivilligt stöd har underlättat kontakten med målgruppen. Det faktum att vägledarna inte har haft en bedömande roll tycks har öppnat upp

viljan hos ungdomarna att både ta emot hjälp och även i högre grad se sin egen roll i situationen.

Steget vidare har haft funktionen som ett slags nav med helhetsperspektiv gentemot andra aktörer och frågan bör ställas om det hos myndigheter som arbetar med målgruppen finns utrymme i organisationen att arbeta på det sätt som projektet har gjort?

14. Övrigt

En extern utvärdering har utförts av Högskolan i Halmstad.

15. Bilagor

Bilaga 1: Projektekonomisk rapport 2013

Bilaga 2: Projektekonomisk rapport 2014

Bilaga 3: Aktivitet vid projektslut

16. Fastställande

Undertecknas av beställare och projektledare.

[Ort] [ÅÅÅÅ-MM-DD]

Beställare

[Namn]
[Titel]
[Förvaltning/Avdelning]
[Ort]
[Datum]

Projektledare

[Namn]
[Titel]
[Förvaltning/Avdelning]
[Ort]
[Datum]